

Výkladové poznámky k biblickým veršom z úlohy č. 5

Svedectvo v moci Ducha (Duchom zmocnené svedectvo)

Základný text

(Sk 4,31 SEkP) *Keď sa modlili, zatriaslo sa miesto, kde boli zhromaždení, všetkých naplnil svätý Duch a s odvahou ohlasovali Božie slovo.*

Verš 31 je Božou odpoveďou na modlitbu veriacich. Ale aj samotná modlitba je len reakciou ľudí na Božie činy. Peter a Ján sa dostali pred židovskú veľradu pretože "učili ľud a v Ježišovi ohlasovali vzkriesenie z mŕtvych" (Sk 4,2). Toto ohlasovanie však predchádzal mocný čin uzdravenia chromého (vid' Sk 3,1-10). Kňazi Jána s Petrom na noc zavreli do žalára, ale na druhý deň ich museli prepustiť pre "znamenie", ktoré vykonali na chromom mužovi, ktoré videlo veľký počet ľudí (asi 5000 mužov tam uverilo v. 4). Uzdravenie chromého nebolo len Božím zázrakom, aby ľudia uverili, ale tento istý zázrak bol dôvodom záchranu samotných apoštolov pred židovskými predstaviteľmi. Keď sa Ján a Peter vrátili k svojim, všetko im vyrozprávali a výsledkom tejto skúsenosti bola oslavná modlitba (vv. 24-30). Odpoveďou na túto modlitbu je naplnenie prítomných Duchom Svätým.

BRUCE poukazuje na to, že aj keď sa situácia podobá krstu Duchom Svätým na Turíce, nie je možné túto udalosť nazvať "novým krstom Duchom Svätým"¹. Krst Duchom Svätým počas Turíc je naplnením Joelovho proroctva a toto "vyliatie" Ducha Svätého je plne dostačujúcim vyliatím. Tu sa jedná o ďalšie zmocnenie prítomných k službe. Môžeme si všimnúť aj to, že samotný Peter bol už predtým naplnený Duchom Svätým, keď sa mal obhajovať pred veľradou (v. 8). Je teda všeobecné vyliatie Ducha Svätého na Kristovu cirkev, ktoré sa udialo počas Turíc, a je plným naplnením Joelovho proroctva, tak ako potvrdzuje Peter (Sk 2,16nn). Avšak môžeme vidieť, že to neznamená, že nemôžu byť neskoršie "naplnenia" Duchom Svätým, ktoré znamenajú akési uschopnenie pre ďalšiu službu.

Z gramatického hľadiska má tento verš štyri slovesá, z toho štyri sú v pasívnom tvare (doslova: *deéthentón* "boli potrebujúci niekoho", *esaleuthé* "bolo zatrasené", *synégmenoi* "boli zhromaždení" a *eplésthésan* "boli naplnení"). A len jedno sloveso v aktívnom tvare (*elalún* "hovorili"). Hneď prvé sloveso je vlastne participium a je zaujímavé, že tento výraz primárne neznamená "modliť sa", ako je to prekladané v SEkP, ale môžeme sa na to pozerat' skôr ako na vyjadrenie potreby alebo "nedostatočnosti"². Keďže je to v pasívnom tvare, potom z toho vyplýva, že modlitba sama o ktorej je tu reč, už vyjadruje pôsobenie Ducha Svätého vo veriacich. Duch Svätý teda ako prvé spôsobil, že si veriaci uvedomili svoju nedostatočnosť, uvedomili si, že potrebujú pomoc z hora. Rovnako aj ďalšie tri slovesá poukazujú na činnosť Ducha Svätého, najprv na samotné miesto, ktorým bolo otrasené, potom na veriacich, ktorí boli Duchom Svätým zhromaždení, a nakoniec na samotné naplnenie (alebo nasýtenie) veriacich Duchom Svätým. Jedine posledné sloveso je v aktívnom tvare, tzn. že popisuje priamo činnosť zhromaždených veriacich, ktorá spočíva v hovorení alebo hlásaní. Avšak, aby

¹ BRUCE, F. F. The New International Commentary on the New Testament: *The Book of the Acts*. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company, 1988. 621 s. eISBN 978-1-4674-2328-1. str. 105.

² PANCZOVÁ, Helena. Grécko-slovenský slovník: *Od Homéra po kresťanských autorov*. Bratislava: Lingea, 2012. 1327 s. ISBN 978-80-8145-021-1. str. 324.

toto mohli robiť, potrebujú byť najskôr naplnení Duchom Svätým, alebo presnejšie, naplnenie veriaceho Duchom Svätým automaticky vyvoláva hlásanie alebo hovorenie Božieho slova.

Nedeľa: Ježiš a zaslúbenie Svätého Ducha

(J 15,26-27 SEkP) ²⁶*Ked' príde Tešiteľ, ktorého vám ja pošlem od Otca, Duch pravdy, ktorý vychádza od Otca, ten bude vydávať o mne svedectvo. ²⁷Aj vy budete svedčiť, pretože ste od začiatku so mnou.*

Označenie Ducha Svätého ako Tešiteľa (gr. *paraklétos*) je významovo veľmi bohaté. Paraklétos je vlastne zloženinou dvoch gréckych slov: *para* znamená "pri"³ a *klétos* znamená "povolaný, pozvaný, vítaný, volaný..."⁴. Dokopy to teda vyjadruje niekoho, kto je privolaný, alebo privítaný. Zároveň však slovo *paraklétos* znamená aj "zástanca, prostredník, pomocník"⁵. Až neskôr toto slovo prebralo aktívne významy slovesa *parakalein*, ktorým je preložené hebrejské slovo *menahém* (Job 16,2) vo význame "utešujúci pozostalých"⁶, odtiaľ je už tradičný preklad Tešiteľ. Tento Paraklétos je teda "Privolaný" Synom od Otca, aby utešoval tých, ktorí po Kristovom nanebovstúpení zostali na zemi. Samotná útecha spočíva v tom, že tento Paraklétos svedčí o Kristovi. To je hlavná náplň Ducha Svätého, čo vo svojom komentári potvrdzuje aj BAESLEY-MURRAY, kde upozorňuje na to, že všetky ostatné funkcie Ducha Svätého sú až druhotné: "Jeho svedectvo nie je koncipované ako obhajoba učeníkov...; nie je ani prokurátor, ktorý podáva svedectvo proti svetu... Svedectvom Ducha v spojení so svedectvom učeníkov, je v jeho slove odhaliť pravdu o Ježišovom zjavení, skutkoch, smrti a zmŕtvychvstaní..."⁷ Svedectvo učeníkov je zapríčinené svedectvom Ducha Svätého v ich vnútri.

(J 16,8 SEkP) *No ked' príde, ukáže svetu, čo je hriech, čo spravodlivosť a súd.*

Tento verš iba v stručnosti zhŕňa to, čo je viac rozpísané vo veršoch 9-11. Môžeme si všimnúť, že "ukazovanie svetu" spočíva vždy na svedectve o Ježišovi. "Hriech je v tom, že neveria vo mňa" (v.9), poukazuje na vzťah ku Kristovi. "Spravodlivosť v tom, že idem k Otcovi a viac ma už nevidíte" (v. 10), Syn môže plnú spravodlivosť dosiahnuť len u Otca, Ježiš si nezasluhoval trpieť na tejto zemi, ale plne si zaslúži sedieť s Otcom na jeho tróne. "Súd je v tom, že knieža tohto sveta je už odsúdené" (v. 11), je zaujímavé sledovať, že Ježiš považuje satana za odsúdeného ešte skôr než naplnil svoju službu na kríži. To ukazuje na skutočnosť, že kríž nie je dôvod prečo je knieža tohto sveta odsúdené, kríž je len dôkazom, že jeho odsúdenie je spravodlivé.

---

³ PANCZOVÁ, Helena. Grécko-slovenský slovník: *Od Homéra po kresťanských autorov*. str. 939

⁴ tamtiež, str. 721.

⁵ tamtiež, str. 946.

⁶ tamtiež, str. 946.

⁷ BEASLEY-MURRAY, G. R. Word Biblical Commentary: *John*. vol. 36. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 811 s. ISBN 978-0-310-58846-7. str. 538.

Pondelok: Zmocnená cirkev

(Sk 6,7 SEkP) *Božie slovo sa šírilo a počet učeníkov v Jeruzaleme mimoriadne rástol. Aj veľké množstvo kňazov poslušne prijalo vieru.*

(Sk 16,5 SEkP) *A tak sa cirkvi upevňovali vo viere a ich počet deň čo deň rástol.*

Ako niekto povedal, kniha "Skutky apoštolov", by sa výstižnejšie mala volať skôr "Skutky Ducha Svätého". Aj tieto dva verše hovoria o napredovaní cirkvi, ktoré je spôsobené práve činnosťou Ducha Svätého prostredníctvom apoštolov a jednotlivých veriacich. Keď Kristus zomieral na kríži, bol opustený, krátko po jeho smrti to vyzeralo tak, že jeho učeníci sa vrátia k predošlému spôsobu života a všetko sa vráti do starých koľají. Kniha Skutkov však ukazuje obrovský obrat po tom, čo bol na apoštolov počas Turíc vyliaty Duch Svätý. Obzvlášť zmienka o kňazoch, ktorí "poslušne" prijali vieru znie dosť veľkolepo. BRUCE však upozorňuje, že nie všetci kňazi boli bohatí členovia Veľrady, ktorí sa voči Ježišovi správali nepriateľsky. "Bežní kňazi boli spoločensky a inými spôsobmi ďaleko od bohatých rodov najvyšších kňazov od ktorých pochádzala hlavná opozícia proti evanjeliu. Mnohí z obyčajných kňazov boli muži bezpochyby svätí a pokorní srdcom ako Zachariáš, otec Jána Krstiteľa."⁸ Oba tieto verše sú len dve zo šiestich správ o pokroku, ktoré v knihe Skutkov zaznamenáva Lukáš.

Utorok: Svätý Duch a vydávanie svedectva

(Sk 16,6-10 SEkP) ⁶*Cez Frýgiu a galatský kraj iba prešli, lebo Svätý Duch im bránil hlásať slovo v Ázii.* ⁷*Keď prišli k Mýzii, pokúšali sa ísť do Bitýnie, ale Ježišov Duch im nedovolil.* ⁸*Obyšli tedy Mýziu a zišli do Troady.* ⁹*Tam mal v noci Pavol videnie: Akýsi Macedónčan stál a prosil ho: Prejdi do Macedónska a pomôž nám.* ¹⁰*Hneď po videní sme sa usilovali ísť do Macedónska, lebo sme boli presvedčení, že Boh nás tam volá hlásať im evanjelium.*

Pôsobenie Ducha Svätého si nesmieme predstavovať takým spôsobom, že by apoštolov zastavil otvoreným spôsobom (hlas z neba). Duch Svätý takto nikdy nepôsobil. Jeho pôsobenie musí ísť ruka v ruku s ľudskou vierou. "Pavlove misijné cesty ukazujú mimoriadnu kombináciu strategického plánovania a horlivú citlivosť na vedenie Ducha Božieho, avšak toto vedenie bolo sprostredkované - prorockým výrokom, vnútorným podnetom alebo potlačením vonkajších okolností."⁹ Tzn., že skutočnosť vedenia cirkvi a misie Duchom Svätým nás nemá odradiť od plánovania a aktivity. Tvorenie plánov a stratégií nijakým spôsobom neprotirečí pôsobeniu Svätého Ducha. Avšak cirkevné plány a stratégie musia byť len natoľko pevné, aby sme boli schopní ich zmeniť, alebo úplne opustiť v prípade, že Božie plány sú iné.

Tieto verše bližšie nepopisujú čo konkrétne im bránilo hlásať slovo v Ázii, oni sa o to všemožne snažili, ale okolnosti im to nedovoľovali. Svojou vierou však videli to, čo je

---

⁸ BRUCE, F. F. The New International Commentary on the New Testament: *The Book of the Acts*. str. 124.

⁹ tamtiež, str. 269.

neviditeľné, a to skryté pôsobenie Božieho Ducha. Až sen, ktorý sa Pavlovi v noci sníval im ukázal, že Božie plány sú iné, že majú opustiť Áziu a ísť do Európy, kde mal Boh pripravených ľudí na prijatie evanjelia.

Pre vtedajšiu cirkev bolo v Ázii kľúčovým mestom Efez, ktoré bolo akousi metropolou celej oblasti. Ich kroky by nutne viedli tam. No napriek tomu, že Duch Svätý ich viedol iným spôsobom, ich pôvodný plán celkom nezrušil:

Najprv však smeroval na západné pobrežie Egejského mora, aby zasadil vieru do Filíp, Solúnu, Beroi a Korinte skôr, ako sa usadil v Efeze. Strategické body na obode kruhu, v ktorom bol Efez centrom, mali byť evanjelizované najskôr - v Macedónsku a Achaji, ako aj v južnej Galácii a potom mal dokončiť svoju prácu v oblasti, takmer trojročným pôsobením v centre. Zásahy Ducha nezrušili Pavlovu stratégiu, ale zvýšili jej účinnosť.¹⁰

Streda: Svätý Duch, Písmo a svedectvo

(Heb 4,12 SEkP) *Ved' Božie slovo je živé a účinné, ostrejšie ako akýkoľvek dvojsečný meč. Preniká až po oddelenie duše od ducha a kĺbov od špiku a rozsudzuje túžby a úmysly srdca.*

V kontexte je tu pod "Božím slovom" myslená konkrétna časť Biblie, "najmä Ž 95,7b-11"¹¹, kde je ľud varovaný pred zatvrdzovaním si srdca, ako sa to stalo v Meribe a v Masse. Massa a Meriba znamená "pokušenie a zvada" (vid' Ex 17,1-7). Izraeliti tu trpeli smädou a reptali proti Bohu: "Je medzi nami Hospodín alebo nie?" (Ex 17,7). Ž 95 vysvetľuje túto udalosť. "Kde ma vaši otcovia pokúšali a skúšali, hoci videli moje činy." (Ž 95,9) Izraeliti mali množstvo dôkazov o tom, že ich vedie Boh, no začali spochybňovať ako Boha, tak aj Mojžiša, prostredníctvom ktorého k nim Boh hovoril. Žalm 95 končí Hospodinovým výrokom: "Nevojdú do môjho pokoja!" (Ž 95,11b) Práve Žalm 95,11 Pavol cituje v Heb 4,3b.5. Zatvrdiť svoje srdce v Heb 4 znamená imunizovať sa voči Božiemu slovu.

Pritom Božie slovo je živé a účinné (efektívne), to znamená, že byť voči nemu necitlivý, vyžaduje z našej strany námahu. Jednoducho povedané, nie je ľahké nebyť zasiahnutý Božím slovom, ak sa mu vystavujeme. Božie slovo odhaľuje našu nahotu. Nasledujúci verš (Heb 4,13) hovorí, že: "nieto tvora, čo by bol preň neviditeľný". Božie slovo nás demaskuje pred nami samými. Božie slovo je prirovnané k dvojsečnému meču (*machaira*). "Božie slovo predstavuje súd, ktorý je hrozivejší a ostrejší než akýkoľvek dvojsečný meč, pretože odhaľuje zámery srdca a robí človeka bezbranným pred Božím skúmavým pohľadom... Opis Božieho slova ako "živé a efektívne" znamená, že je performatívne; má moc uskutočňovať svoje vlastné výroky."¹²

Oddelenie duše od ducha je vlastne popisom obráteného stvorenia (tj. smrti), keď Boh vdýchol do nozdier človeka dych života a človek sa stal živou dušou (vid' Gn 2,7 Roh). Čítanie Božieho slova má teda moc usmrtiť, ale zároveň aj dať život. To je niečo čo

¹⁰ tamtiež, str. 271.

¹¹ LANE, W. L. Word Biblical Commentary: *Hebrews 1-8*. vol. 47A. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 739 s. ISBN 978-0-310-58595-4. str. 407.

¹² LANE, W. L. Word Biblical Commentary: *Hebrews 1-8*. str. 408.

nazývame pojmom "znovuzrodenie". Aby sa človek mohol stať novým stvorením, musí najskôr zomrieť predchádzajúcemu spôsobu života, ktorý viedol v nezávislosti na Bohu (teda bez Boha).

(2Pt 1,20.21 SEkP) ²⁰*Predovšetkým buďte si vedomí toho, že ani jedno proroctvo v Písme nevzniklo na základe vlastného výkladu skutočnosti.* ²¹*Ved' proroctvo nikdy nepovstalo z vôle človeka, ale ľudia poslaní Bohom hovorili z vnuknutia Ducha Svätého.*

Pri tomto texte je veľmi nápomocné pozrieť predchádzajúce verše (16-18), kde Peter uisťuje veriacich, že oznamovanie moci a príchodu Pána Ježiša nie je na základe "vymyslených bájí" (v. 16), ale Peter sám bol očitým svedkom. Peter spomína na udalosť, ktorá sa stala na vrchu premenenia, kde on spolu s Jakubom a Jánom videli Ježiša Krista v jeho sláve a počuli Otcov hlas, ktorý svedčil o Ježišovi. Táto mimoriadna skúsenosť v nich ešte viac upevnila "prorocké slovo". Preto Peter ubezpečuje tých, ktorí takúto skúsenosť nezažili, že prorockému slovu môžu plne dôverovať. Je tu použité gr. slovo *bebaios*, čo znamená "pevný, stály, spoľahlivý, nevyvrátený"¹³. Podľa Fornberga je "prorocké slovo" pojem, ktorý je "zameniteľný s Písmom"¹⁴. Opäť sa tu však v dobe apoštola Petra pod pojmom Písmo myslí to, čo v súčasnosti nazývame Starý zákon. "Najlepší zmysel celej pasáže 1,16-19 je, že apoštolovia založili svoje eschatologické poslanstvo na (a) svojom vlastnom svedectve ako očitých svedkov (vv. 16-18) a (b) na proroctvách SZ (v. 19)."¹⁵ Peter teda svoju zvesť podopiera jednak vlastnou skúsenosťou na hore premenenia, ale hlavne autoritou Písma, ktorá je ešte pevnejšia.

Peter ďalej vychádza zo Ž 119,105, keď toto "prorocké slovo" pripodobňuje k svieci, ktorá osvetľuje tmavé miesto. "Svet alebo pravdepodobne ľudská myseľ je nepochybne zobrazený ako temný, keď ignoruje Božie prorocké poslanstvo a teda bez nádeje."¹⁶ Na toto svetlo máme upriamiť svoj zrak, až keď "nezažiarí deň". Vzhľadom na kontext (v. 16) sa pod týmto myslí druhý príchod Ježiša Krista. Inak povedané, na Písmo sa smieme plne spoľahnúť až do druhého Pánovho príchodu.¹⁷ Výraz "ranná hviezda/zornička", gr. *fosforos*, "obvykle označovala planétu Venušu, ktorá sprevádzala prvé záblesky úsvitu... existuje tu narážka na Nm 24,17 'vychádza hviezda z Jákoba!'"¹⁸ Táto hviezda má vzísť v srdciach veriacich. "Druhý príchod nebude mať len vonkajší premieňajúci vplyv na vesmír (3,7-13), ale tiež vnútorný premieňajúci účinok na veriacich, ktorí budú v dobe Ježišovho návratu nažive, pretože ich navždy zbaví všetkých zvyšných pochybností."¹⁹

¹³ PANCZOVÁ, Helena. Grécko-slovenský slovník: *Od Homéra po kresťanských autorov*. str. 276.

¹⁴ BAUCKHAM, Richard. *Word Biblical Commentary: Jude - 2 Peter*. vol. 50. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 528 s. ISBN 978-0-310-85632-6. str. 311.

¹⁵ BAUCKHAM, Richard. *Word Biblical Commentary: Jude - 2 Peter*. str. 312.

¹⁶ *tamtiež*, str. 313.

¹⁷ Je teda veľmi nezodpovedné, ak niektoré preklady Biblie spochybňujeme ako menej dôveryhodné, pretože tým ideme priamo proti tomuto nádhernému zaslúbeniu.

¹⁸ *tamtiež*, str. 313.

¹⁹ MACARTHUR, John. *Nový zákon: Komentár verš po verši*. Kroměříž: Didasko, 2013. 1010 s. ISBN 978-80-875-87-08-9. str. 895.

v. 20: Peter najskôr čelil obvineniam, že zvestuje mýty (SEkP používa "báje" v. 16), v 20. verši Peter vyvracia tvrdenia, ktoré mohli byť v tej dobe odporcami cirkvi používané pre naštrenie dôvery v starozákonné spisy. Títo ľudia tvrdili, že proroci mohli mať videnie, ale ich následný výklad bol subjektívny a teda nedôveryhodný.²⁰ Takže 20. verš hovorí o tom, že ani jedno proroctvo v Písme nebolo interpretované žiadnym prorokom na základe jeho vlastného (dosl. súkromného) výkladu. "Grécke slovo pre výklad nesie v sebe myšlienku 'rozviazania' v tom zmysle, že žiadne Písmo nevzniklo, pretože by nejaký človek sám 'rozmotal' alebo 'rozviazal' pravdu."²¹ Prorok je Božím hovorcom, preto je možné sa na Písmo pozerat' ako na Božie slovo. "Falošní proroci rozmotávali a rozväzovali svoje vlastné myšlienky. Ale žiadna časť Božieho slova nebola odhalená alebo zjavená len s pomocou ľudských zdrojov či vďaka porozumeniu proroka bez Božej pomoci."²²

v. 21: "Peter bojuje proti názoru, že SZ proroctvo bolo čisto ľudského pôvodu."²³ Ako protiklad je tu uvedené, že ľudia hovorili "nesení Duchom Svätým", teda nie z vlastnej iniciatívy. "Gramaticky to znamená, že boli neustále nesení alebo vedení Božím Duchom, ktorý je skutočným autorom a pôvodcom či výrobcom Písma."²⁴ Nesmieme v tom vidieť akúsi posadnutosť, ako to bolo u niektorých pohanských extatických prorokoch. "Autori Písma boli pri procese jeho písania skôr aktívni než pasívni, ale Boh Duch Svätý na nich pritom dohliadal a používal ich rozdielne osobnosti, myšlienkové postupy a slovnú zásobu..."²⁵ Text nebol Bohom nadiktovaný (tzv. verbálna inšpirácia), ale Boh viedol myšlienky pisateľov. Hovoríme tu o tzv. myšlienkovvej inšpirácii Písma. Krásne to môžeme vidieť na príklade 4 evanjelií, kde sa prejavuje rôznorodosť pisateľov napriek tomu, že hovoria o rovnakých veciach.

Štvrtok: Život premieňajúca moc Svätého Ducha

(Sk 16,11-15 SEkP) *¹¹Ked' sme sa odplavili z Troady, zamierili sme priamo na ostrov Samotrácia, nasledujúci deň do Neapolisu ¹²a odtiaľ do Filíp, ktoré sú najvýznamnejším mestom v oblasti Macedónska a rímskou kolóniou. V tomto meste sme sa zdržali niekoľko dní. ¹³V sobotu sme vyšli za bránu k rieke, lebo sme sa nazdávali, že sa tam modlievajú. Sadli sme si a hovorili sme so ženami, ktoré sa tam zišli. ¹⁴Počúvala nás aj istá žena menom Lýdia, predavačka purpuru z mesta Tyatiry, ktorá si ctíla Boha. Pán jej otvoril srdce, aby pozorne počúvala, čo hovorí Pavol. ¹⁵Len čo sa dala aj so svojím domom pokrstiť, prosila nás: Ak ste o mne usúdili, že som verná Pánovi, poďte do môjho domu a bývajte u mňa. A prinútila nás.*

Všimnime si, že od Sk 16,10 ďalej je rozprávanie vedené v prvej osobe množného čísla. To znamená, že na cestu do Macedónska sa k nim pripojil aj Lukáš, pisateľ knihy Skutkov. V

²⁰ Ohľadom tejto témy viď komentár k 20. veršu v: BAUCKHAM, Richard. Word Biblical Commentary: *Jude - 2 Peter*. str. 318-320.

²¹ MACARTHUR, John. Nový zákon: *Komentár verš po verši*. str. 896.

²² tamtiež, str. 896.

²³ BAUCKHAM, Richard. Word Biblical Commentary: *Jude - 2 Peter*. str. 324.

²⁴ MACARTHUR, John. Nový zákon: *Komentár verš po verši*. str. 896.

²⁵ tamtiež, str. 896.

jedenástom a dvanástom verši Lukáš popisuje ich putovanie. Najprv sa nakrátko zastavili na ostrove Samotrácia, ktorý bol významným orientačným bodom (hory tam stúpajú až do výšky 5000 stôp). Odtiaľ sa presunuli do Neopolisu, ktorý slúžil ako prístav pre mesto Filipy, ktoré ležalo asi 10 km vo vnútrozemí.²⁶

Pavol mal vo zvyku, vždy keď prišiel na nové miesto, zísť v sobotu do synagógy. Vo Filipách však žiadna nebola. BRUCE konštatuje, že na otvorenie synagógy bolo potrebných desať mužov, ak by ich bolo len deväť, žiadne množstvo žien nedokáže toho desiateho muža nahradiť. Existovalo však miesto, kde sa v sobotu stretávali ľudia, ktorí vzývali Izraelského Boha. Skutočnosť, že sa jedná o ženy poukazuje na dôvod absencie synagógy vo Filipách.

Lýdia bola žena pohanského pôvodu, pochádzala z maloázijského mesta Tyatíra, kde pravdepodobne od miestnej židovskej komunity prevzala vieru v Boha. Meno Lýdia odkazuje na staroveký národ Lýdov, ktorý kedysi v oblasti Malej Ázie existoval. Lýdia sa stala Pavlovou prvou dušou, ktorá na území Európy prijala kresťanstvo. Keď sa hovorí o jej dome, neznamená to len jej rodinu, ale aj služobníctvo a každú na nej závislú osobu.

Použité zdroje a literatúra

BAUCKHAM, Richard. Word Biblical Commentary: *Jude - 2 Peter*. vol. 50. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 528 s. ISBN 978-0-310-85632-6.

BEASLEY-MURRAY, G. R. Word Biblical Commentary: *John*. vol. 36. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 811 s. ISBN 978-0-310-58846-7.

Biblia: Slovenský ekumenický preklad. 5. Vyd. (3. opravené vyd.) Banská Bystrica: Slovenská biblická spoločnosť, 2015. ISBN 978-80-85486-97-1.

BRUCE, F. F. The New International Commentary on the New Testament: *The Book of the Acts*. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company, 1988. 621 s. eISBN 978-1-4674-2328-1.

LANE, W. L. Word Biblical Commentary: *Hebrews 9-13*. vol. 47B. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 754 s. ISBN 978-0-310-58631-9.

MACARTHUR, John. Nový zákon: *Komentár verš po verši*. Kroměříž: Didasko, 2013. 1010 s. ISBN 978-80-875-87-08-9.

NESTLE-ALAND. Řecko Český Nový zákon: *Slovník novozákonní řečtiny*. Praha: Česká biblická společnost, 2011. 1758 s. ISBN 978-80-87287-38-5.

PANCZOVÁ, Helena. Grécko-slovenský slovník: *Od Homéra po kresťanských autorov*. Bratislava: Lingea, 2012. 1327 s. ISBN 978-80-8145-021-1.

---

²⁶ Viac o geografických a historických údajoch ohľadom Macedónie vid' komentár BRUCE, F. F. The New International Commentary on the New Testament: *The Book of the Acts*. str. 271-272.